

Василь Храневич — дослідник фауни Поділля

Микола Матвєєв

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський); e-mail: matveevmd@ukr.net; orcid: 0000-0001-9641-1653

МАТВЕЄВ, М. Vasyl Khramevych, researcher of the fauna of Podillia. — An essay on a zoologist, who is considered founder of the Podolsk Zoological School. From 1919 to 1933, he worked in universities of Kamianets-Podilskiyi. A zoologist, whose research interests included ornithology, mammalogy, lepidopterology, and herpetology; a popularizer of science; a researcher of the fauna of Podillia fauna. His mammalogical interests included research on the mammal fauna of Podillia and on the history of its formation. He authored over 20 scientific papers, including one of the first professional textbooks of zoology written in Ukrainian and titled ‘Course of General Zoology: a textbook for universities’ and ‘Course of Animal Taxonomy’.

Біографічні деталі

Василь Полікарпович Храневич (1887–1937+) народився 28 лютого 1887 р. у с. Пирогівці Летичевського повіту Подільської губ. (нині Хмельницька обл.). Батько був священником, мати — домогосподарка. Після здобуття початкової освіти у місцевій школі В. П. Храневич з 1901 по 1907 рр. навчався в Подільській духовній семінарії. З 1907 р. по 1911 р. — на природничому відділенні фізико-математичного факультету Харківського університету. Захистив дипломну роботу «Лускокрилі Подільської губернії». Після закінчення університету з 1911 по 1912 рр. пройшов практику з луківництва та меліорації боліт у Ризькому політехнічному інституті. У 1912 р. брав участь у науковій конференції в Німеччині. Стажувався у Швеції (Баженов 1993).

З 1912 р. працював спеціалістом (м. Новозибків) та інструктором (м. Чернігів) сільськогосподарського виробництва департаменту землеробства при Чернігівському губернському земстві, а з 1917 по 1919 рр. — у відділі луківництва департаменту землеробства Київського губернського земства (Матвєєв & Атемасова 1999; Яблонська 2019).

Рис. 1. Василь Храневич. З фотографії академічного складу факультету соціального виховання Кам'янець-Подільського інституту народної освіти, 1930 р.

3 березня по червень 1919 р. працював у департаменті землеробства при уряді УНР. З 1919 р. — приват-доцент Кам'янець-Подільського державного українського університету. З часу створення у 1921 р. Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту був доцентом, з 1923 р. — професором кафедри зоології з ентомологією, а з 1930 р. — професором кафедри зоології і паразитології (Матвеев & Атемасова 1999).

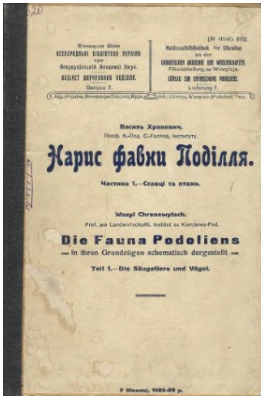
За контрреволюційну діяльність у 1933 р. В. П. Храневича засуджено до 5 років позбавлення волі з виконанням вироку у виправному трудовому таборі «Белбалтлаг». У 1937 р. В. П. Храневич пише заяву про дострокове звільнення, у відповідь на яке його направили у виправний табір на 8 років¹. Подальша його доля невідома. У 1958 р. В. П. Храневича реабілітовано.

Ключові доробки в галузі теріології та суміжних напрямків

Найвідомішими теріологічними працями В. П. Храневича є «Ссавці Поділля. Огляд систематичний» та «Нарис фауни Поділля. Частина 1 — Ссавці та птахи» (Храневич 1925a–b), в яких автор наводить для території Поділля 50 видів ссавців, що належать до 5 рядів та 15 родин. Найцікавішою є інформація про росомуху (*Gulo gulo*), здобуту мисливцями 1924 р. в Ярмолинецькому лісництві (за даними публікації у періодичній пресі).

У нарисі «Минуле фауни Поділля» В. П. Храневич, спираючись на праці попередніх дослідників, вказує ще 9 видів ссавців (тур, тарпан, зубр, сайга, олень європейський, лось, бобер, бабак, перегузня), що в минулому були поширені на Поділлі (Храневич 1926). Відомості, наведені В. П. Храневичем щодо теріофауни Поділля, стали основою оцінки вікових змін теріофауни Поділля (Загороднюк & Пірхал 2013).

Василь Храневич є автором понад 20 наукових праць та підручників.

Можна відзначити широке коло інтересів В. П. Храневича в зоології: орнітологія («Птахи Поділля. Огляд систематичний», «Матеріали до орнітофауни західних округ України», «Птахи-альбіноси», «Уваги до розповсюдження в західній частині України смовзика рудогрудого — *Sitta europaea*»), ентомологія («Матеріали до лепідоптерофауни Поділля», «Microlepidoptera Поділля (переважно Кам'янець-Подільської округи)», «Матеріали до характеристики шкідливої ентомофауни польових культур Кам'яниччини»), герпетологія («Способи лову та консервування плазунів та земноводних», «Виготовлення шкурок земноводних») (Яблонська 2019).

Рис. 2. Обкладинка видання «Нарис фауни Поділля».

¹ Архів управління Служби безпеки України в Хмельницькій області. Спр. П.5966: Храневич Василь Полікарпович. Т. 1. Арк. 450.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

У 1923–1924 рр. Василь Храневич працював завідувачем природничого відділу Подільського природничо-історичного музею; брав активну участь у роботі Кам'янець-Подільського наукового товариства при Українській академії наук, де був керівником природничо-математичної секції; був керівником підсекції прикладної зоології Науково-дослідної кафедри природи, сільського господарства та культури при Сільськогосподарському інституті (Матвєєв & Атемасова 1999; Яблонська 2019).

За видання у 1930 р. підручників «Курс загальної зоології: підручник для вишів» та «Курс систематики тварин», які були одними з перших фахових українськомовних підручників, отримав від Укрнауки НКО грошову нагороду і був відзначений грамотою (Яблонська 2019). Згодом, у 1934 р., ці підручники були «репресовані», потрапили під заборону.

Пам'яті дослідника написано декілька статей (Баженов 1993; Матвєєв & Атемасова 1999; Алещенко & Нестеренко 2003; Яблонська 2019).

Література

- Алещенко, М. І., В. А. Нестеренко. 2003. Професор В. П. Храневич — відомий вчений-зоолог Поділля. *Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць*. Оіом, Кам'янець-Подільський, 3: 190–196.
- Баженов, Л. В. 1993. Храневич Василь Поликарпович. *Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст.* Кам'янець-Подільський, 390.
- Загороднюк, І., А. Пірхал. 2013. Ссавці Поділля: таксономія та зміни складу фауни за останнє століття. *Наукові записки Державного природознавчого музею*, 29: 189–202.
- Матвєєв, М. Д., Т. А. Атемасова. 1999. Василий Поликарпович Храневич. *Орнитологи Украины. Библиографический справочник*. Харьков, 1: 100–102.
- Храневич, В. П. 1925a. *Ссавці Поділля. Огляд систематичний*. Віндерждрук ім. Леніна, Вінниця, 1–32.
- Храневич, В. П. 1925b. *Нарис фауни Поділля. Частина 1 — Ссавці та птахи*. Віндерждрук ім. Леніна, Вінниця, 1–130.
- Храневич, В. П. 1926. *Минуле фауни Поділля*. Віндерждрук ім. Леніна, Вінниця, 1–20.
- Яблонська, Д. 2019. Науково-педагогічна, музейна і громадська діяльність зоолога В. П. Храневича у Кам'янці-Подільському (1919–1933 рр.). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*, 29: 259–268.

МАТВЄЄВ, М. Василь Храневич — дослідник фауни Поділля. — Нарис про зоолога, який вважається фундатором Подільської зоологічної школи. З 1919 р. по 1933 р. працював у вишах Кам'янця-Подільського. Зоолог, наукові інтереси якого охоплювали орнітологію, теріологію, лепідоптерологію, герпетологію; популяризатор науки; дослідник фауни Поділля. Теріологічні інтереси включали дослідження теріофауни Поділля та історію її формування. В. П. Храневич — автор понад 20 наукових праць, зокрема одних з перших фахових підручників зоології, написаних українською мовою: «Курс загальної зоології: підручник для вишів» та «Курс систематики тварин».